

Η ΑΓΑΠΗ, ΩΣ ΥΠΑΤΗ ΑΡΕΤΗ (Μέρος Δ')

Ο Κόσμος δεν μπορεί να εξηγηθεί με τη θεϊκή φιλία (ο Αριστοτέλης αναρωτήθηκε: ποιος τολμά να θεωρήσει τον εαυτό του φίλο με το Θεό;) Η Σιμόν Βέιλ παρατηρεί εύστοχα: «Ο Θεός δημιούργησε από αγάπη, για την αγάπη. Ο Θεός δεν δημιούργησε τίποτε άλλο από την ίδια την αγάπη και τους τρόπους της αγάπης. Τούτη η αγάπη δεν είναι ένα πλεόνασμα ύπαρξης, χαράς ή δύναμης. Είναι το εντελώς αντίθετο: έκπτωση, αδυναμία, απάρνηση».

Η δημιουργία από τη μεριά του Θεού είναι πράξη όχι διάχυσης αλλά απόσυρσης. Δέχθηκε μια έκπτωση, ένα άδειασμα σε από ένα κομμάτι ύπαρξης της θεϊκότητάς του. «Ο Θεός επέτρεψε να υπάρξουν πράγματα άλλα από Εκείνον, απείρως μικρότερης αξίας από Εκείνον. Ο Χριστός ζήτησε να απαρνηθούμε τους εαυτούς μας...» Ο Θεός εκχωρεί μέρος διαφορετικά δεν θα υπήρχε ο κόσμος. Ο Θεός υποχωρεί ή καλύτερα συν-χωρεί (συγχωρεί). Οι γονείς επίσης. Γι' αυτό η καθαρή αγάπη είναι υποχώρηση και συγχώρηση. Με την αγάπη αφήνουμε περισσότερο ελεύθερο χώρο. Αυτό συνιστά καθαρή γενναιοδωρία. Η αγάπη είναι το αντίθετο της δύναμης. Αλλά πιο δυνατή από τη δύναμη. Αυτό είναι το πνεύμα του Χριστού, αυτό είναι το πνεύμα του Γολγοθά.

«Η αγάπη του Θεού είναι απόλυτα αυθόρμητη. Δεν αναζητεί στον άνθρωπο ένα κίνητρο. Το να πούμε ότι ο Θεός αγαπά τον άνθρωπο δεν σημαίνει ότι εκφέρουμε μια κρίση για τον άνθρωπο, αλλά για τον Θεό. Δεν είναι ο άνθρωπος αγαπητός. Ο Θεός είναι αγάπη. Η αγάπη του Θεού είναι ανεξάρτητη από την αξία του αντικειμένου της. Η θεϊκή αγάπη μια δημιουργός αρχή αξίας» γράφει ο Νίγκρεν.

Η Χριστιανική αγάπη είναι η αυθόρμητη και χαρισμένη δίχως κίνητρο, δίχως όφελος, ακόμη και δίχως λόγο. Αυτό τη διαφοροποιεί σαφώς από τον έρωτα, που είναι πάντα άπληστος, εγωιστικός, με κίνητρο αυτό που πάντα του λείπει, που πάντα καταξιώνεται από τον άλλον. Την διαφοροποιεί και από τη φιλία, η οποία δεν είναι ποτέ ιδιοτελής (αφού το συμφέρον των φίλων είναι και δικό μου συμφέρον), δεν είναι πέρα για πέρα χαρισμένη (αφού προκαλώντας ευχαρίστηση στους άλλους, ευχαριστιέμαι και εγώ, αφού με αγαπήσουν πιο πολύ, αφού θα αγαπήσω τον εαυτό μου πιο πολύ) δεν είναι εντελώς αυθόρμητη ή ελεύθερη.

Γεροί Πατέρες της Εκκλησίας, περισσότερο ρεαλιστές και ανθρωπίνι μπόρεσαν να δείξουν πώς περνάμε από την αγάπη για τον εαυτό στην αγάπη για τον άλλο και στη συνέχεια στην ιδιοτελή αγάπη για τον άλλον στην ανιδιοτελή. Από τη φιληδονία στη φιλοστοργία και μετά στην ευσπλαχνία, στην ελεήμονα αγάπη. Με άλλα λόγια από τον έρωτα στη φιλία και αργότερα, ενίοτε τουλάχιστον εν μέρει ως προοπτική, από τη φιλία στην αγάπη.

«Η ελεήμων αγάπη είναι μια φιλόστοργη αγάπη (φιλία) που απλώνεται πέρα από την απλή φιλία, που ξεπερνά τα όριά της. Η φιλία που νιώθουμε για ένα φίλο είναι τόσο έντονη, ώστε εξαιτίας του να αγαπάμε και όσους συνδέονται μαζί του ακόμη και αν μας προσβάλλουν ή μας μισούν. Με αυτό τον τρόπο η ελεήμων φιλία μας, χάριν του Θεού, γιατί τον Θεό έχει αναφορά η ελεήμων φιλία μας, σε Αυτόν κυρίως απευθύνεται». (Θωμάς Ακινάτης).

Για όσους δεν πιστεύουν στο Θεό, ίσως, μια κάποια ιδέα ανθρωπιάς, που όλοι συμμερίζονται: είναι αυτό που οι Αρχαίοι Έλληνες ονόμασαν φιλανθρωπία, την οποία όρισαν ως «μια φυσική κλίση αγάπης προς τους ανθρώπους. Έναν κοινό τρόπο ύπαρξης που οδηγεί στην αγαθοεργία και στην ευμένεια απέναντί τους. Μιλάμε για μια διευρυμένη φιλία που συναντάμε στον Επίκουρο εμπλουτισμένη με πολλά στοιχεία, καθόσον είναι ανοιχτή σε όλη την ανθρωπότητα. «Αγκαλιάζει όλη την οικουμένη»(Επίκουρος). Φως ιλαρό, γλυκό φως, που φωτίζει κάθε άνθρωπο, γνωστό, άγνωστο, κοντινό ή μακρινό, εν ονόματι μιας ανθρωπότητας, μιας κοινής ζωής, μιας κοινής ανημποριάς.

Πώς να μην αγαπάμε, έστω και λίγο, εκείνον που μας μοιάζει, που ζει όπως και εμείς, που υποφέρει όπως και εμείς, που θα πεθάνει όπως και εμείς; Όλοι μπροστά στη ζωή είμαστε αδέρφια, ακόμη και εάν έχουμε αντιθέσεις, ακόμη και εάν είμαστε εχθροί. Όλοι αδέρφια μπροστά στον θάνατο. Μια αγάπη ως εάν αδελφοσύνη των θνητών.

Το «αγάπα τον πλησίον σου ως εαυτό» είναι ανθρωπίνως δυνατό; Μάλλον όχι. Αλλά παραμένει ως οδοδείκτης. Μας δείχνει ότι δεν είναι άλλος από το δρόμο της αγάπης. Φαίνεται αυτό σαν να σκοτώνουμε τον εαυτό μας! και όντως έτσι είναι. Τον στριμώχνουμε σε τέτοιο σημείο σαν να λέμε «ότι πρέπει να πεθάνει, όπως ένας σπόρος, για να απελευθερώσει την ενέργεια που εμπεριέχει», όπως διατύπωσε η Βέιλ. Όντως, μόνον, έτσι μπορούμε να αγκαλιάσουμε την πραγματική σχέση των πραγμάτων.

Θαρρούμε ότι η **ελεήμων αγάπη είναι η Αρετή**. Ακόμη και η φιλία είναι αρετή. Γιατί απαιτείται να αποκτήσουμε με τη θέλησή μας εσωτερική δύναμη, ώστε να τιθαसेύσουμε τα **κεντρομόλα, προς εαυτόν, ένστικτα**. Η τριχοτόμηση (έρως-φιλία- αγάπη) είναι μάλλον σχηματική και όχι απόλυτη. Τα όρια δεν είναι, τουλάχιστο ανθρωπίνως, απαράβητα.

Υπάρχει για την **ανθρωπινότητα** μια συνέχεια που μπορεί να οδηγήσει ομαλά συνεχώς πλησιέστερα στον στενότερο πνευματικό δεσμό των ανθρώπων. Δεν πρέπει όμως, να αγνοείται ότι η ύπαρξή μας έχει αφετηρία τουλάχιστον τη **σωματική** μας οντότητα με όλες τις απαιτήσεις για ζωή όσο ταπεινές και εάν είναι αποτελούν στοιχεία επιβίωσης. **Το πνεύμα δεν έχει τρόπο να εκφραστεί έξω από το σώμα.**

Η αγάπη στην ύπατη, χωρίς όρους μορφή της υπερκαλύπτει όλες τις αρετές, γιατί στην ουσία τις προϋποθέτει, αλλά δεν πραγματώνεται σχεδόν ποτέ και αυτός είναι ο λόγος που είναι οι αρετές απαραίτητες. Φυσικά δεν θα υπήρχε λόγος να μιλήσουμε για ηθική, δικαιοσύνη, γενναιοδωρία, σωφροσύνη, σύνεση, θάρρος, γλυκύτητα, θηλότητα, εγκράτεια, συμπόνια, ταπεινότητα, ανοχή, καλή πίστη, όταν υπήρχε η **ελεήμων, χωρίς όρους αγάπη**.

Ο Πλάτωνας το είχε δει νωρίτερα ότι υπάρχει ένας ορίζοντας πέρα από τον έρωτα και τη φιλία. Μια περιοχή του πνεύματος, όπου τίποτε πια δεν λείπει και όπου τα πάντα αναδύουν ολβιότητα και χαρά. Αυτό ονόμασε **Αγαθό και αργότερα το ονόμασαν Θεό**, που δεν είναι τίποτε άλλο, ίσως, **από την Αγάπη στο μέτρο το ανθρώπινο, που βιώνουμε ή νιώθουμε, τουλάχιστο στην απουσία της, την αξία της και την αναγκαιότητα επιδίωξης**.

Η μεταρσιωμένη σε αρετή αγάπη πρέπει να καλλιεργηθεί σε όλα τα πεδία της Παιδείας, γιατί συνιστά το ουσιαστικότερο αντιστήριγμα του εγωτισμού. Η αγάπη (το αγαπών) είναι η υπέρτατη αξία της ζωής. Είναι και η υπέρτατη αρετή ή μάλλον το αλφαβητάρι όλων των αρετών. Μια ανάδυση από την αρμονική σύνθεσή τους.

Ό,τι είναι το οξυγόνο για την υγεία του ανθρώπου είναι η αγάπη για την ψυχική του υγεία.

Για την **αγάπη του ελέους** δεν μπορεί να γράψει κανείς κάτι παραπάνω από τον ύμνο στην αγάπη του Αποστόλου Παύλου (Προς Κορινθίους Α΄ Επιστολή).

Για την **ανθρώπινη αγάπη**, ίσως, η καλύτερη διατύπωση είναι εκείνη του Σοφοκλή που έβαλε στα χείλη της Αντιγόνης: **«Ού τοι συνέχθην, αλλά συμφιλείν έφον»**. Δεν γεννήθηκα για να μισώ αλλά για να αγαπώ. **Πιο μεγαλείο για τις ανθρώπινες σχέσεις: να πιστεύουμε ότι πρέπει να προηγείται πάντα στις επιλογές μας η αγάπη και να μην υπερτερεί το μίσος. Το να αγαπάμε σημαίνει ότι αναζητούμε τη δύναμη έξω από τον εαυτό μας, ενώ το μίσος ξεχειλίζει από μέσα μας.**

Για να προσεγγίσει, όμως, με κάποια σχετική επιτυχία ο άνθρωπος τις τρεις θεολογικές αρετές (**πίστη ελπίδα και αγάπη**) είναι υποχρεωμένος να διανύσει μια πορεία επίμοχθης αριστοποίησης με την διαρκή καλλιέργεια ουσιαστικά ενός **ολογράμματος αρετών**, με βάση το «μέτρον άριστον» (**όλες οι αρετές αναδύονται στο άριστο μέτρο**).

Με απώτερο στόχο το **«γεννήθηκα για να αγαπώ και όχι για να μισώ»** και με πλέον γόνιμο ορίζοντα θεώρησης την Πατρίδα, ως ισότιμο Μέλος προς Διεθνούς Κοινότητας, απαιτείται οπωσδήποτε η καλλιέργεια, παράλληλα με την εξειδικευμένη εκπαίδευση και της **ολιστικής παιδείας**, που αποβλέπει στην καλλιέργεια των θεμελιωδών αρετών του **σκεπτεσθαι** (φρόνηση, γνώση, αλήθεια), του **συναισθάνεσθαι** (θάρος, κάλλος, γλυκύτητα, θηλότητα, πραότητα) και του **πράττειν το αγαθό** (γενικό καλό, ηθική, δικαιοσύνη).

Τότε αναδύεται η πιο ασφαλής Πίστη που είναι αναγκαία για κάθε καταβολή προσπάθειας. Και τότε αναδύονται η ελπίδα και τελικά η αγάπη, όπου εξισορροπούνται πληρούμενες προς οι αρετές. Δρόμος δύσβατος γι' αυτό τον αποφεύγουμε και ως ανθρωπότητα οδηγηθήκαμε στη δυστυχία, αλόγωση και απελπισία.

Η «ανάγκη κρατεί πάντων» και πρέπει να αναζητήσουμε την πορεία προς την αγάπη. Δεν έχουμε άλλη επιλογή. Τα πάντα δοκιμάσθηκαν και «πτώχευσαν

Ευχόμαστε βελτιοδοξία σε όλους σας και ένα χαρούμενο και δημιουργικό Νέο Έτος 2023 για την Πατρίδα μας και, ει δυνατόν, για όλη την Ανθρωπότητα.

Δημήτρης Κ. Μπάκας
29 Δεκ. 2022